ČERNÉ STÍNY DĚTSKÉHO TRAUMATU

Jiří Klečka: Černý kos
Host, Brno 2025, 392 s.

Aneta Mladějovská

V sedmdesátých letech mizely v komunistické Ostravě děti z kočárků – ale zase se objevovaly a pachatel byl později dopaden. Ve stejné době byl v Kalifornii unesen chlapec Steven Stayner, ten však žil sedm let se svým pedofilním únoscem pod falešnou identitou a v domnění, že ho vlastní rodiče nechtějí. Když si únosce vyhlédl pětiletého Timothyho Whitea jako svoji další oběť, došlo Stevenovi, čím si malý Timothy bude muset procházet, a rozhodl se ho zachránit a utéct spolu s ním.

Že mohou skutečné příběhy publikované v novinách posloužit jako inspirace pro literární zpracování, věděl už Karel Čapek, ví to i královna českých detektivek a jedna z trojice nominovaných na Magnesia Literu v kategorii detektivky Michaela Klevisová. A evidentně se tím ve svém čtvrtém románu rozhodl řídit i autor s ostravskými kořeny Jiří Klečka (1983). Recenzovat titul, který už na onu zmiňovanou a v českém kontextu nejžádanější cenu dosáhl, je úkol vzbuzující nervozitu, protože vavříny jsou v tomto případě přece jen trochu oschlé a oslavné výkřiky již zazněly. Pro mě se však určitě jednalo o vítězství překvapivé, protože právě tato kniha z top trojky nejméně naplňovala danou žánrovou kategorii. Nemluvě o tom, že sám Klečka se pustil do nových vod, svoje předchozí knihy totiž klasifikoval jako fantastické romány, které mají blízko k magickému realismu – a nutno říct, že tyto své zkušenosti umně využil i v thrilleru *Černý kos*, čímž ho příjemně posunul do temnější a snovější roviny. Tento psychologický – anotace na tiráži uvádí realistický – thriller totiž otevírá velmi nepříjemným způsobem již nastiňované téma zranitelnosti nejmenších, což s sebou nutně přináší výzvu, jakými slovy citlivé jevy popisovat.

Byť se román odehrává za minulého režimu v Ostravě či poblíž, pro jádro románu si Klečka zvolil příběh americké provenience. Učitel Roman (coby Timothy) se v něm vyrovnává se svou minulostí a vztahem ke staršímu Tomášovi (Stevenovi), který ho zachránil z předpeklí opuštěné horské chaty, v jejímž blízkém okolí jsou zakopány mrtvoly nepohodlných obětí zvráceného Spatziho. Jenže Romanovu snahu žít pokud možno normálním životem, se změněným jménem a na druhém konci republiky naruší jedno cinknutí mobilu, v němž se dozví, že měl Tomáš autonehodu a leží v nemocnici. Musí se za ním vydat, navíc z jeho třídy zmizí problémový chlapec, syn matky samoživitelky, s níž se v tu dobu snaží navázat milostný vztah… Ale nebudeme dál spoilovat ani zabírat prostor recenze, řekněme už jenom, že v tomto spletitém dějišti osudů dostane ve dvou postupně se sbližujících časových osách každá postava skutečně poctivý prostor. A to nejen zmiňovaní protagonisté Roman a Tomáš, ale i třetí hlavní hrdina, detektiv Saša, a občas žel také postavy vedlejší, matky a jiné osoby.

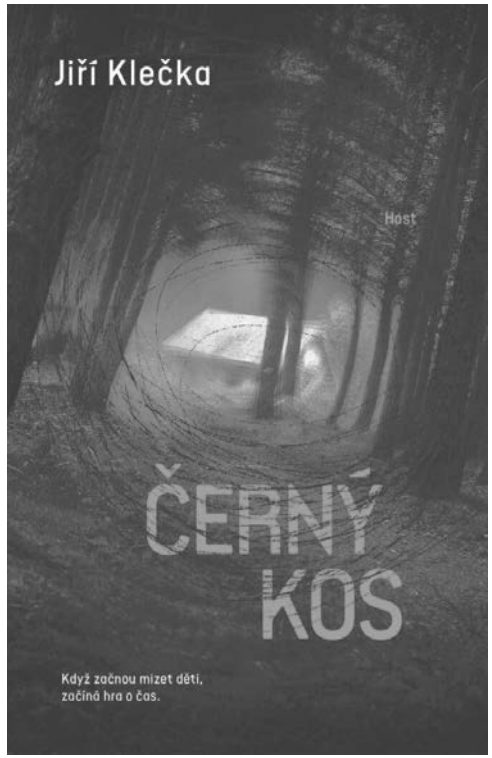

Při tomto velkorysém konceptu a bobtnajícím rozsahu se z detektivky stává nutně jen rámec, který navíc autor sám nabourává, když nechává policii opakovaně selhávat nebo z různých příčin zametat vyšetřování pod koberec, aby vůbec neprobíhalo. Cesta, po které se vydává, ale rozhodně nekončí slepou uličkou – jen to chce rozhodnout se, co vše a v jakém rozsahu je ještě možné do knihy nacpat, co příběhu a budovanému napětí pomůže, a co mu už naopak škodí. Je totiž zcela evidentní, že některé části bagáže zůstaly prostě nevyužity, a byly tudíž zabaleny zbytečně.

Název románu i tituly všech kapitol pracují s písněmi kapely Beatles, narážky nejen na ústřední song se objevují i v příběhu. Zvolený konstrukt má sloužit jako symbol nevinnosti a přátelství, a přestože autorovi nelze ve zpracování a provedení nic vytknout, ve výsledku působí rozpačitě. Nelze se totiž spolehnout na závaží na opačné straně, a sice snahu využít reálie a způsoby fungování minulého, zkaženého režimu jako argumentu, proč není únos chlapců vyšetřován. Místo věrohodných (alespoň v rámci románové fikce) komunistických ostravských kulis a estébáckých praktik prosakují do vyprávění strategie a mechanismy spíše západní provenience, v nichž prohnilý a dostatečně vysoce postavený policista (politik, novinář atd., stačí dosadit dle typu příběhu) umí zastrašit své podřízené natolik, že jim znemožní záslužnou aktivitu vedoucí k odhalení zločince, pravdy či čehokoli jiného.

Mohla bych rýpat ještě do faktu, že dva zkažení antihrdinové jsou bratři, kteří přežili koncentrační tábor, takže jeden musí zákonitě chránit druhého, u něhož jsou navíc prožité hrůzy vysvětlivkou zvráceného chování. Před tímto kotrmelcem, v příběhu zkratkovitě podaným, však zavřu oči a budu věřit, že na tom autor jistě zapracuje v připravované knize, jíž má být historický a opět kriminální román, tentokrát ovšem z let padesátých. Za mě bohužel selhává i volba Ostravy coby tolik kvitovaného prostoru s neotřelým geniem loci. Nejvěrohodnější ostravskou reálií zůstává popis zoufalé snahy o zaparkování v nemocničním areálu, a když si odmyslíme pár vět pronesených v nářečí, mohl by se román odehrávat v kterémkoli velkém městě.

Naopak naprosto bravurně se autorovi daří naplnit psychologický aspekt knihy. Pravda, rozjezd je na thriller a i na české dílo poněkud pomalejší a *Černý kos* je místy zbytečně rozbředlý, přesto Klečka pozvolna stupňuje napětí a míru děsu, takže nás při čtení bolí břicho i v úsecích, kde se vlastně na první pohled nic neděje. Neumím si představit, že by nějaký skandinávský autor uměl tak psychologicky věrohodně a s tryznivou pomalostí popisovat manipulující praktiky pedofilního predátora a neustálý pocit tíživého strachu plynoucího z nejistoty, který prožívá malé dítě, jež častokrát neumí pojmenovat, proč je špatně například i na první pohled banální dění, jakým je třeba koupel.

V exponovaných okamžicích Klečka dokazuje svůj vypravěčský um obrazotvornými prostředky a zkušenostmi ze svých žánrově odlišných předchozích knih, a dociluje tak mrazivého účinku: *„Mužova dlaň vjela dovnitř pyžamových kalhot. Prsty sevřely jeho malé přirození. V tom okamžiku zvedl Tomáš hlavu a za víčky spatřil celé hvězdné nebe. Zářilo, prskalo žlutou barvou. Zašimralo ho v lopatkách, mravenčení pokračovalo dále, přes ramena až ke dlaním. Když se podíval na své ruce, byly pokryté černým, lesklým peřím. Máchl svými křídly a odrazil se od země. Stoupal výš. Ke hvězdám, které volaly a lákaly ho…“* (s. 160)

Nezůstává však jenom u okamžiků zahrnujících soužití s únoscem, ale na civilních situacích a místy až bolestně detailně popisuje podstatně komplikovanější aspekt vypořádávání se s traumatizujícími událostmi. Zahrnuje do nich rozdílné vnímání obou dětí dané jejich věkem či rodičovské hledisko, což tvoří spojnici s Klečkovou dosavadní tvorbou, v níž je patrný důraz na osobní a rodinné vztahy. Sluší se také zmínit, že autorův poctivý přístup ke zvolené problematice je vidět nejen řemeslně – i přes drobné nedostatky je zřejmé, kolik úsilí a času psaní věnoval –, ale je patrný i v mimoliterární angažovanosti. Klečka k tématu ochrany dětí hovořil i na besedách po vydání knihy.

Navzdory prosloveným výhradám zůstává román silný v psychologické rovině a ve ztvárnění faktu, že skutečná hrůza spočívá v doznívání zločinu, které zasahuje i ty nejvšednější okamžiky života. Klíčovým se tedy nestává odhalení pachatele, nýbrž snaha porozumět obětem a odhalit, co se v nich během zločinu odehrávalo – a co v nich zůstává za hrůzy, i když se navenek zdá, že už jsou dávnou minulostí. ■